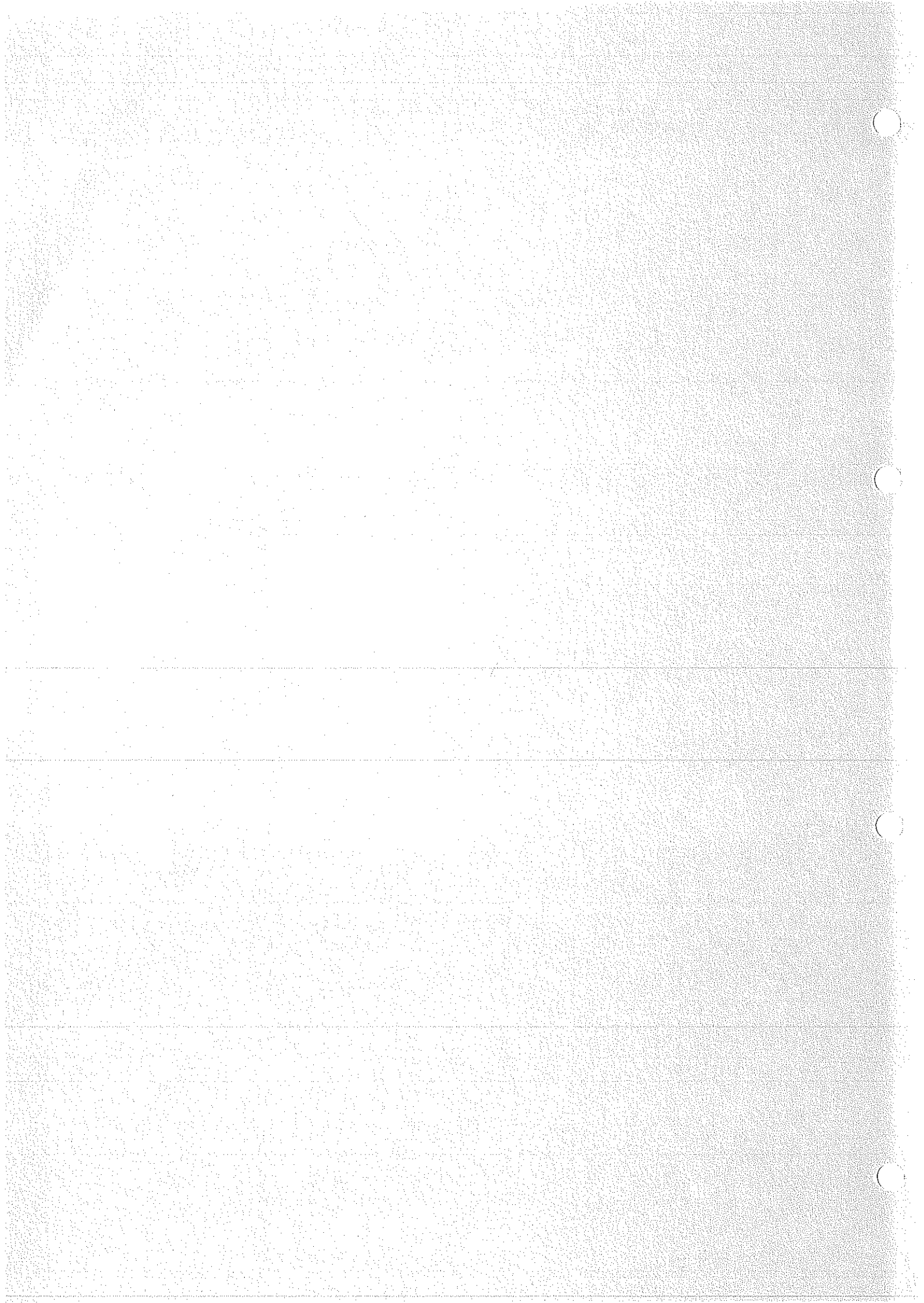
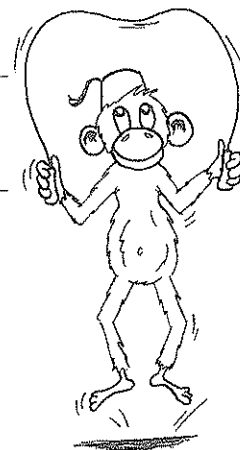

Hoofdstuk 11

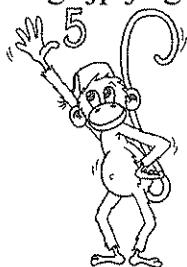
Extra lessen

Les 1

In dit hoofdstuk gaan we nog eens uitgebreid oefenen.
Denk goed aan alles wat je geleerd hebt. Lees de teksten en
beantwoord de vragen.
Begrijp je goed wat je leest?

Inktvissen

- 1 De meeste inktvissen hebben acht armen. Die armen worden tentakels genoemd. Er zijn ook inktvissen met tien tentakels, maar de meeste soorten hebben er acht. Op die tentakels zitten zuignappen. Daarmee kan een inktvis iets vastgrijpen. Als een inktvis een stuk tentakel verliest, groeit dat
- 5 weer aan.

- Inktvissen jagen 's nachts. Ze grijpen alles wat beweegt. Met de tastcellen op de tentakels voelen ze of een prooi eetbaar is. Dan spuiten ze een wolk gif om de prooi te verlammen. Meestal eten inktvissen krabben, kreeften en mosselen. Dieren met een harde schaal dus. Inktvissen hebben een
- 10 snavelachtige bek. Daarmee kraken ze de schaal kapot.
Een inktvis kan net als een kameleon zijn kleur aanpassen aan de omgeving. Je ziet hem bijna niet. Dat is hartstikke handig als je op jacht bent!

(Uit: Kerkhoff, 2000)

1. Wat zijn tentakels (regel 2)?

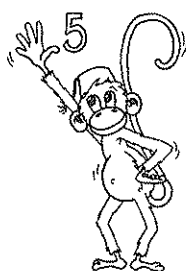
.....

2. Wie wordt bedoeld met hem in regel 12?

.....

3. Waarom hebben inktvissen een snavelachtige bek?

.....

De eerste boeren in Nederland.

- 1 Heel lang geleden was Nederland in het oosten en zuiden bedekt met dichte bossen. Er leefden jagers die rondtrokken in het gebied. Om zich te beschermen tegen weer en wind bouwden ze eenvoudige hutten. Maar ze bleven nooit lang op één plek.
- 5 In die tijd kwam een groep mensen na een trektocht in de bossen van Zuid-Limburg terecht. Dat waren geen jagers, maar boeren. Ze waren op zoek naar een nieuwe plek om te wonen. Een plek waar de grond vruchtbaar was. Waar ze akkers zouden kunnen aanleggen en waar ze hun dieren konden laten grazen en wroeten. In Limburg vonden ze een plek dichtbij de rivier de Maas.
- 10 Daar bouwden zij een nieuw dorp. Hun runderen lieten ze langs de rivier grazen. De varkens wroetten wat rond in het bos en bij de boerderijen. Voor hun schapen zochten ze naar grasland zo dicht mogelijk bij de beek. Voor het aanleggen van akkers kaptten ze stukken bos. De boomstammen konden ze weer gebruiken voor het bouwen van hun huizen.
- 15 Kortom, de allereerste boeren vestigden zich in Nederland. Ze vormden samen één van de eerste dorpjes van het land. Bij het Zuid-Limburgse dorpje Elsloo zijn opgravingen gedaan waaraan gezien kan worden dat die eerste boeren daar gewoond moeten hebben.

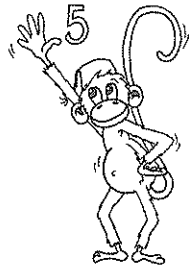
(Uit: Hagers en Ulrich, 1999)

4. Hoeveel alinea's heeft deze tekst?

5. Welk belangrijk signaalwoord kom je tegen in de laatste alinea?

.....

Les 2

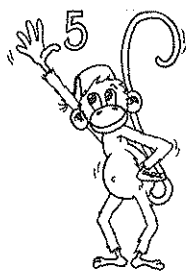
Op een konijn

Bij Noordwijk zwom een nat konijn
temidden van een school tonijn.
'Tja,' sprak het beest, 'dat tomt er van
als men de ta niet zeggen tan.'

(Uit: Stip, 2000b)

1. In dit gedichtje heeft de schrijver een denk-grapje gezet. Je moet nu dus heel goed met de schrijver meedenken. Snap jij het gedichtje? Wat wordt er in de laatste regel bedoeld met: "als men de ta niet zeggen tan."?

.....

Pompeii, een begraven stad.

- 1 In het jaar 79 na Christus barstte in Italië de vulkaan Vesuvius uit. Steden en dorpen werden bedekt met een dikke laag as. Ze verdwenen voor eeuwen onder de grond. Maar later zijn ze opgegraven. Daardoor zijn we veel te weten gekomen over hoe de mensen toen leefden.
- 5 De uitbarsting van de vulkaan Vesuvius in het jaar 79 moet verschrikkelijk geweest zijn. Drie dagen lang vlogen er grote hoeveelheden as en stenen uit de vulkaan. De dorpen en steden in de omgeving werden bedolven onder een aslaag van wel vijf meter dik. Verschillende Romeinse schrijvers hebben over de uitbarsting geschreven. Daardoor weten we dat een deel van de inwoners heeft kunnen vluchten. Maar er zijn ook heel veel
- 10 mensen omgekomen. Ze stikten in de as of door de giftige dampen.

Pompeii verdween onder de as. Honderden jaren lang werd de stad vergeten. Pas in de achttiende eeuw ging een Duitse archeoloog aan het graven. Hij ontdekte dat er veel van de stad bewaard was gebleven. Toen het puin was opgeruimd, zag het eruit alsof de bewoners pas gisteren vertrokken waren!

- 15 In de winkels lag de koopwaar nog op de toonbank. Bij een bakker vonden ze ovens met de broden er nog in. Sommige mensen en dieren waren blijkbaar totaal verrast door de uitbarsting van de vulkaan. Uit hun houding blijkt dat ze helemaal niet op de vlucht waren gegaan. Iemand zat nog in bad. Een ander liep met een blad met eten.

- 20 Alles bij elkaar zijn we door de opgravingen in Pompeii heel veel te weten gekomen over het leven van de Romeinen rond het jaar 79.

(Uit: Hagers en Ulrich, 1999)

2. Wie is **ze** in regel 3?

.....

3. Wie is **ze** in regel 10?

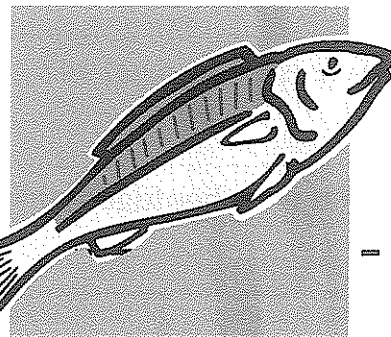
.....

4. Wie is **hij** in regel 12?

.....

5. Er staat een aantal signaalwoorden in deze tekst. Welke signaalwoorden zijn belangrijk in deze tekst?

.....

Vis vers bewaren.

1 Vis is erg bederfelijk en gaat snel stinken. Voor vissers was dit vroeger een groot
probleem. Ze konden niet te lang wegblijven, want dan zouden ze thuis komen met
een lading rotte vis. Om hun vangst vers te verkopen, moesten ze elke dag uitvaren
en weer terugkomen. Een heel gedoe, waardoor de vissers ook niet zo goed de kost
5 konden verdienen. Maar gelukkig is het tegenwoordig mogelijk om vis langere tijd
vers te houden.

Zouten

Voor haring is een manier bedacht om hem lang te bewaren. Deze vissen worden
schoongemaakt en *gepekeld*. Pekel is water met heel veel zout erin opgelost. De
gevangen en schoongemaakte vis gaat nu in tonnetjes met zo'n zoutoplossing. De
10 vis is dan beschermd tegen bederf. Schimmels en bacteriën kunnen niet tegen grote
hoeveelheden zout. Als de vissers na weken thuiskomen, hebben ze tonnetjes met
maatjes aan boord. Zo wordt de gepekeld haring genoemd. Op die manier kunnen
vissers zonder koelcellen hun haring wekenlang bewaren. Hij is dan niet vers meer,
maar wel gezond en hij smaakt prima.

Invriezen

15 Een moderne manier om vis goed te houden aan boord is invriezen. Vers gevangen
vis wordt ingevroren op het schip. Later wordt de bevroren vis in fabrieken verwerkt
en verpakt. Al die tijd mag de vis niet ontdooien. Er zouden bacteriën in de
ontdooide vis kunnen gaan groeien. Zelfs in de winkel wordt deze vis in vrieskasten
verkocht. Pas vlak voor het koken of bakken mag de vis voor het eerst uit de
20 vrieskast komen.

Door al deze 'nieuwe' technieken is het werk voor een visser een stuk makkelijker en
efficiënter geworden. Hij hoeft nu niet meer elke dag opnieuw uit te varen, maar
kan gewoon een hele tijd op zee blijven.

(Uit: Akker, 1998)

-
1. Wat betekent *gepekeld* (regel 8)?
-

2. Wat betekent *maatjes* (regel 12)?

.....

3. Wie is ze in regel 3?

.....

4. Wie is hij in regel 14?

.....

5. Wat is de hoofdgedachte van deze tekst (gebruik het stappenplan)?

.....

.....

6. Geef een korte samenvatting van deze tekst.

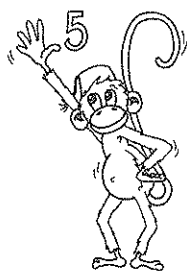
.....

.....

.....

.....

.....

Een Recept

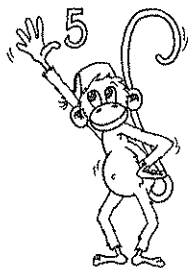
Neem een emmer limonade
en een pan met choco-ijs,
doe daarbij tien groene lollies,
spekkies, kauwgom en wat anijs.
daarna nog een onsje koekjes,
zuurstokken, drop en suikerspin,
zwartopwit en veertien toffies,
dan zit alles er wel in.
Zo, nu even heel goed roeren,
'k denk vást dat je ervan houdt...
Ojee, ik ben nog iets vergeten:
een pondje kiespijnpoeder
ánders - gaat het zeker fout!

(Uit: Olthuis, 2000)

7. Wat bedoelt de schrijver in de laatste regel met "ánders - gaat het zeker fout!"?

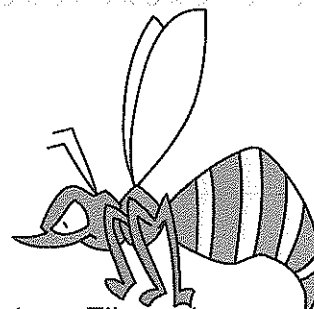
.....

.....

Wespen- of bijensteek.

- 1 Ben jij wel eens gestoken door een bij of een wesp?
Zo'n steek voel je goed. Maar in de meeste gevallen
zakt de pijn na een poosje af. Bij de drogist kun je
middelen kopen die je op de steekplek kunt smeren.
5 Daardoor trekt de pijn sneller weg.

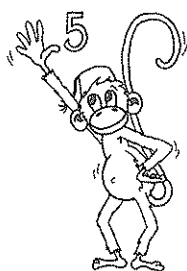
- Sommige mensen zijn allergisch voor wespen- en bijensteken. Zij worden er erg
ziek van en kunnen er zelfs dood aan gaan. Als je allergisch bent, moet je met
iedere steek meteen naar de dokter of de EHBO-afdeling van het ziekenhuis. Je
krijgt dan een injectie met anti-gif. Dat is een speciale stof die de werking van het
10 insectengif tegengaat. Ook als je in je mond, keel of hals bent gestoken, moet je
naar de dokter. Zwellingen op die plaatsen zijn gevaarlijk. Als er veel wespen aan
het eind van de zomer rondzwerven, kun je beter binnen eten en drinken.

(Uit: Huijzer, 1998)

8. Wat is anti-gif (regel 9)?

9. Wanneer moet je naar de dokter als je gestoken wordt (geef een korte
opsomming).

10. Waardoor trekt de pijn sneller weg (regel 5)?

Mr. Van Zoeten

Meester Van Zoeten
waste zijn voeten
Zaterdags in het aquarium.
Onder het poedelen
zat hij te joedelen
't liedje van hum-tiedelum-tiedelum!

Had hij geen tobbe
om zich te schrobben?
Had hij geen badkamer, had hij geen kom?
Zeker, dat had ie.
Wel, waarom zat ie
in het aquarium dan, waarom?

Hij kan zijn vissen
geen ogenblik missen!
Meester van Zoeten is dol op zijn vis.
Iedere Zaterdag,
is het zoet-waterdag,
je moest eens weten, hoe enig dat is!

(fragment uit: Schmidt, 1990).

11. Wat betekent joedelen?

.....

12. Wat is een tobbe?

.....

Literatuurlijst

Akker, W. van den, (1996). *Hoe dieren zien*. Informatie Reeks N5, nr. N150. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00291-3. pag. 3, 8-9.

Akker, W. van den, (1997). *Schone energie*. Informatie Reeks N6, nr. 165. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00574-2. pag. 3, 4 en 7 + plaatje.

Akker, W. van den, (1998). *Voedsel bewaren*. Informatie Reeks N7, nr. N195. Houten: EPN, Educatieve Partners Nederland. ISBN 90-05-00838-5. pag. 10, 11, 13, 14.

Akker, W. van den, (2001). *De zon*. Informatie Reeks 3, nr. 53. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-05027-4. pag. 5, 12 + plaatje.

Bruysters, D. (1992). *Beyers*. Informatie Reeks N1, nr. N21. Gorinchem: De Ruiter. ISBN 90-05-15897-2. pag. 4-5.

Buddingh', C. (2000). De boezbezbozzel. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 46. (Eerste druk in 1990).

Cramer, R. (2000). Ziek geweest. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 31. (Eerste druk in 1990).

Dahl, R. (1997). De leeuw. In: *Roald Dahl's schatkamer*. Baarn: Uitgeverij De Fontein BV. ISBN 90 261 1331 5.

Dahl, R. (1997b). De Reuzenkrokodil. In: *Roald Dahl's Schatkamer*. Baarn: Uitgeverij De Fontein BV. ISBN 90 261 1331 5. pag. 27.

Delft G. (1998). Stotterkop. In: *Ik voel me ozo heppie*. Rotterdam: Lemniscaat; Eindhoven: Plint ISBN 90-5637-151-7. Pag. 44.

Driessen, J. (1996). *Slapen en dromen*. Informatie Reeks N 5, nr. 141. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00308-1. pag. 3-4, 13

Driessen, J. (1997). *Ik ben zenuwachtig!* Informatie Reeks N6, nr. N164. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00560-2. pag. 7,8 en 11-14.

Driessen, J. (1998). *Frankrijk*. Informatie Reeks 1, nr. 1. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN: 90-05-00575-0

Driessen, J. (1999). *Marokko*. Informatie Reeks 2, nr. 29. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-04998-5. pag. 1, 14, 16

Driessen, J. (1999b). *Epilepsie*. Informatie Reeks 1, nr. 16. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-04990-X. pag. 4-5.

- Duynstee, R. (1991). *De kaketoetoe*. Informatie Reeks N1, nr. N7. Gorinchem: De Ruiter. ISBN: 90-05-15848-4. pag. 5-6 + plaatje pag 9
- Duynstee, R. (1995). *Teken*. Informatie Reeks N4, nr. N122. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00287-5. pag. 4 + plaatje pag 4
- Duynstee, R. (1996). *Wij zijn een tweeling*. Informatie Reeks N5, nr. N156. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00307-3. pag. 5-6 + plaatje pag. 6.
- Duynstee, R. (1997). *Bloed*. Informatie Reeks N6, nr. N190. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00846-6. pag. 15.
- Duynstee, R. (1998). *Straatkinderen*. Informatie Reeks 1 nr. 2. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-05-00975-6. pag. 6
- Duynstee, R. (1999). *Virussen*. Informatie Reeks 1, nr. 18. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-04986-1. pag. 4-5.
- Eerbeek, T. van, (1989). *Paddestoelen*. Antwerpen / Almere: de Ballon. ISBN 90-374-0436-7. pag. 2 + plaatje pag. 12.
- Engel, A. (2001). Een, twee, drie Jongleer-ballen. In: *Taptoe*. Nr. 9. 19/01/2001. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 8.+ plaatje.
- Erkel, E. van, (1997). *Cara*. Informatie Reeks N6, nr. N 183. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00821-0. pag. 3, 4.
- Erkel, E. van (1997b). *Drinkwater*. Informatie Reeks N6, nr. N189. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00817-2. pag. 9-10.
- Erkel, E. van, (1998). *De krant*. Informatie Reeks N7, nr. N221. Houten: EPN, Educatieve Partners Nederland. ISBN 90-05-00943-8. pag. 4-5.
- Evenblij, I. (1999). *Unicef*. Informatie Reeks 1, nr. 20. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-05790-2. pag. 5.
- Gestel J. van, (hoofdred.) (1996). *Gezondheid en veiligheid*. Amsterdam: Time-Life Boeken. ISBN 90-5390-223-6. pag 4.
- Hagers, M. Ulrich, H. (eindred.) (1999). *Bij de tijd. Geschiedenis voor de basisschool. Leerlingenboek voor groep 7*. Den Bosch: Malmberg. ISBN 90-208-1538-5. pag. 5, 32.
- Hees, F. van, (1995). *De maan*. Informatie Reeks N4, nr. N111. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00282-4 Pag. 4 + plaatje pag 6.
- Hees, F. van, (1996). *Handige uitvindingen*. Informatie Reeks N5, nr. N146. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00567-X Pag. 7.

- Hengst, I. den. (1992). De cobra. Informatie Reeks N1, nr. N12. Gorinchem: De Ruiter. ISBN 90-05-15887-5. pag. 5, 6 + plaatje.
- Hest, J. van, en Valk, S. van der, (1996). *Feestverhalen*. Haarlem: Gottmer. ISBN 90-257-2845-6. Pag. 18, 93, 108.
- Hoekstra H. G. (2000). De Knispadenzen. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 153. (Eerste druk in 1990). + plaatje
- Hoekstra H. G. (2000b). Leo is ziek. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 31. (Eerste druk in 1990).
- Huber, D. (1989). *Dáár moet je nou een beest voor zijn*. Amsterdam: Leopold. ISBN 90-258-3642-9. Pag. 52-53, 86-87 + plaatje.
- Huber, D. (1991). Ook voor augurkjes. In: *Kom maar dichtster*. Apeldoorn: Averbode. ISBN 90-317-0859-3. Pag 101 (eerste druk in 1990) + plaatje.
- Huijzer, M. (1998). *Bacteriën*. Informatie Reeks N7, nr. N222. Houten: EPN, Educatieve Partners Nederland. ISBN 90-05-00939-X. Pag. 4, 5, 6 en 10.
- Huijzer, M. (1998b). *Wespen*. Informatie Reeks 1, nr. 11. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-05-00960-8. pag. 4, 6, + plaatje.
- Huijzer, M. (2000). *Bijen en hommels*. Informatie Reeks 2, nr. 39. Houten: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-11-05008-8. Pag. 7.
- Jansen, T. (1994). *Koolzuurgas*. Informatie Reeks N3, nr. N80. Houten: De Ruiter. ISBN: 90-05-00077-5. Pag. 4-5.
- Jansen, D.M. (1997). *De tropen*. Informatie Reeks N6, nr. N187. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00835-0. pag. 4, 5. + plaatje.
- Jorissen, P. (1994). *Korte en lange mensen*. 1ste druk. Informatie; reeks N3 nr. N96. Houten: de Ruiter. ISBN: 90-05-00123-2. pag. 5-6 en 10.
- Kerkhoff, E. (2000). Dit is oktoknopies familie... In: *Taptoe*. Nr. 9. 21/01/2000. Den Bosch: Malmberg. 81ste jaargang, pag. 4.
- Kerkhoff, E. (2000b). De gorilla's in Blijdorp ontdekken de natuur. In: *Taptoe*. Nr. 19. 09/07/2000. Den Bosch: Malmberg. 81ste jaargang, pag. 5.
- Kerkhoff, E. (2000c). Bidsprinkhanen...gevaarlijk, gulzig en griezelig!. In: *Taptoe*. Nr. 17. 12/05/2000. Den Bosch: Malmberg. 81ste jaargang, pag. 4.
- Kessels, L. (1994). *Kampeertenten*. Informatie Reeks N3, nr. N87. Houten: De Ruiter. ISBN: 90-05-00122-4. pag. 6/7.

Kuiper, N. (1993). Een cadeautje. Uit: *Zo kan het ook*. Amsterdam: Leopold.
Nog verder opzoeken!!

Kuyper, S. (2000). *Eiber!*: Amsterdam: Leopold. ISBN 90-7433-659-0.
Pagina 5 en 6.

Llewellyn, C. (1999). *Mijn eerste boek over haaien*. Haarlem: Gottmer. ISBN 90-257-3277-1. pag. 22.

Louwers, C. (2001). Wild en niet altijd even lief! In: *Taptoe*. Nr. 13. 16/03/2001.
Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 4.

Lucas, F. (1994) *Illegalen in Nederland*. Informatie Reeks N3, nr. N77. Houten: De Ruiter. ISBN: 90-05-00028-7. pag. 3-4.

Manen, T. van, Verheij, J.K. (eindred.) (2000). *Een wereld van verschil. Aardrijkskunde voor de basisschool. Leerlingenboek voor groep 6*. Den Bosch: Malmberg. ISBN 90-208-61360. pag. 36-38 en 74-75.

Mersbergen, Z. van, (1995). *Vuur*. Informatie Reeks N4, nr. N123. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00298-0, pag. 6, 9, 10.

Mersbergen, Z. van, (1997). *Wervelstormen*. Informatie Reeks N6, nr. N162. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00591-2. pag. 8-9, 15

Mersbergen, Z. van, (1996). *Grotten*. Informatie Reeks N5, nr. N140. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00568-8, pag. 3-4, 14-15, 17 + plaatje pag. ?

Naam onbekend (1985). De vader in de reclamespots. In: *Stel je eens voor... De beste verhalen uit de prijsvraag 'kinderverhaal' van het NRC-handelsblad*. Amsterdam: Ploegsma. ISBN 90 216 0956 8 pag. 135

Naam onbekend (2000). Dolfijnen. In: *Taptoe*. Nr. 4. 10/11/2000. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 5.

Olthuis, T. (1983). *Een hele grote badkuip vol*. Amsterdam: Querido. ISBN 90-214-7750-5. pag. 20, 46.

Olthuis, T. (2000). Recept. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. pag. 161.
(Eerste druk in 1990).

Pee, J. de (2001). *Het zenuwstelsel*. Informatie Reeks 3, nr. 70. Groningen: Wolters-Noordhoff. ISBN 90-01-14895-6. pag. 6-9, 11, 12, 18.

Ransijn, T. (1994). *Een kunstbeen*. Informatie Reeks N4, nr. N104. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00173-9, pag. 6,8,13. + plaatje pag. 10

Ransijn, T. (1997). *Een kunstnier*. Informatie Reeks N6, nr. N178. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00584-X. pag. 6.

- Robinson, H. (1993). *Het bovenstebeste kookboek*. Amsterdam: De lantaarn. ISBN 90-5426-691-0. pag. 8 + plaatje.
- Roebers, G.J. (1999). Wijze uilen en domme uilskuikens. In: *Taptoe*. Nr. 9. 15/01/1999. Den Bosch: Malmberg. 80ste jaargang, pag. 4.
- Roebers, G.J. (2000). Pinguïns, de coolste vogels. In: *Taptoe*. Nr. 7. 22/12/2000. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 4-5 plaatje pag. 5.
- Roebers, G.J. (2001) Buideldieren: dieren met een ingebouwd tasje In: *Taptoe*. Nr. 16. 27/04/2001. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 4.
- Roebers, G.J. (2001b). Transparante dieren, daar kijk je zo door heen. In: *Taptoe*. Nr. 11. 16/02/2001. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 4.
- Roebers, G.J. (2001c). Kunnen beren nou echt brood smeren?. In: *Taptoe*. Nr. 12. 02/03/2001. Den Bosch: Malmberg. 82ste jaargang, pag. 4.
- Schmidt, A.M.G. (1990). *Het fluitketeltje en andere versjes*. Amsterdam: Querido. ISBN 90-214-3192-4. pag. 21
- Schmidt, A.M.G. (1997). *Misschien wel echt gebeurd*. Amsterdam: Querido. ISBN 90-214-8094-8. pag. 80.
- Schmidt, A.M.G. (2000). Dat jongetje z'n moeder. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 139. (Eerste druk in 1990).
- Schmidt, A.M.G. (2000b). Ssstt!! Ssstt!! In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 99. (Eerste druk in 1990).
- Schmidt, A.M.G. (2000c). Zwartbessie. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. Pag. 125. (Eerste druk in 1990).
- Schreuder, E. (1994). *Een moskee in Nederland*. Informatie reeks N4, nr. N100. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00070-8. Pag. 3, 4, 6, 7, 10. + plaatje pag. 10?
- Schreuder, E. (1997). *Pijn*. Informatie Reeks N6, nr. N171. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00586-6. pag. 4, 7, 11.
- Siemensma, H. (1998). *Geschiedenis van de taal*. Informatie Reeks 1 nr. 3. Houten: Wolters Noordhoff. ISBN 90-05-00966-7, pag. 13, 14, 15, 16
- Silverstein, S. (2000). Jeuk op dat plekje. In: *Knuffels en andere verhalen over liefde*. Baarn: Uitgeverij De Fontein. ISBN: 90 261 1648 9

- Starreveld, J. (1985). Wat ik later niet worden wil. In: *Stel je eens voor... De beste verhalen uit de prijsvraag 'kinderverhaal' van het NRC-handelsblad*. Amsterdam: Ploegsma. ISBN 90-216-0956-8. pag. 148-150.
- Stevens, M. (1995). *Elektriciteit*. Informatie Reeks N4, nr. 116. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00291-3. pag. 4-5
- Stevens, M. (1995b). *Kikkers en padden*. Informatie Reeks N4, nr. N108. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00281-6. pag. 4-5.
- Stip, K. (2000). Op een zeeleeuw. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. pag. 37. (Eerste druk in 1990).
- Stip, K. (2000b). Op een konijn. In: *Als je goed om je heen kijkt zie je dat alles gekleurd is*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90 214 5469 6. pag. 53. (Eerste druk in 1990).
- Telgenhof, G. (1994). *Varkenspest, een rampzalige ziekte*. Informatie reeks N3, nr. N79. Houten: De Ruiter. ISBN 90-05-00068-6. pag. 3
- Tellegen, T. (1998). *Er ging geen dag voorbij*. Amsterdam: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90-214-3274-9. pag. 5; eerste druk 1984.
- Tellegen, T. (1999). *De verjaardag van alle anderen*. Amsterdam Antwerpen: Em. Querido's Uitgeverij B.V. ISBN 90-214-8425-0. pag. 7-8, plaatje pag. 8. 1ste druk 1998
- Terlouw, J. (1992). Zoals hij gebekt is; Sprookje voor de 5 mei-viering. In: *Een tien met een griffel*. Houten: Van Holkema & Warendorf. ISBN 90-269-0256-5. pag. 133-134.
- Wesseling, A. (1998). *De tong*. Informatie Reeks N7, nr. 212. Houten: EPN, Educatieve Partners Nederland. ISBN 90-05-00937-3. pag. 16,17
-

Plaatjes:

Zeepaardjes (hoofdstuk 6): www.artis.nl